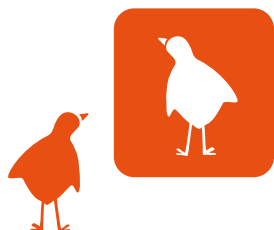

Handboek Basisondersteuning SWV Friesland

Maart 2026

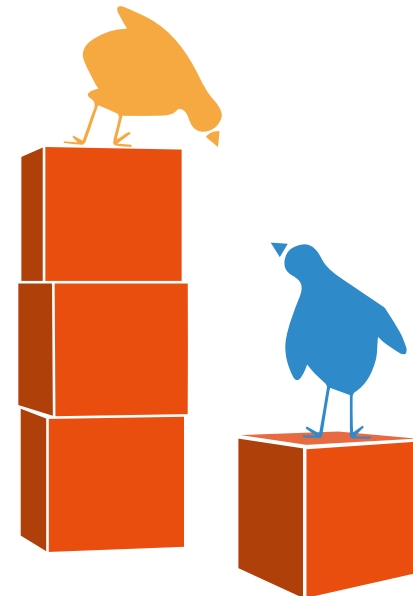

Passend
Onderwijs
Friesland

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Aspecten van de basisondersteuning	5
1. Een voldoende score op de basiskwaliteit van de inspectie	5
2. Het beleid voor de basisondersteuning is op orde	5
2a. Ondersteuningsaanbod in de schoolgids	5
2b. Protocollen	5
3. Ondersteuningsstructuur	6
3a. Zeven principes van handelingsgericht werken	6
3b. Hoorrecht leerling	6
3c. Doorgaande lijn (voorschool-po-vo)	6
3d. Inzet ondersteuningsmiddelen	7
3e. Integraal arrangeren – samenwerken met partners	7
3f. Monitoring effect aangeboden basis- en extra ondersteuning	7
4. Ondersteuningsaanbod: op maat vanaf de eerste schooldag	8
Ondersteuning ter bevordering van...	
4a. ...de ontwikkeling van alle leerlingen	8
4b. ...de spraak- taalontwikkeling	9
4c. ...de lees- en spellingsontwikkeling	10
4d. ...de rekenontwikkeling	12
4e. ...de (hoog)begaafde ontwikkeling	13
4f. ...de moeilijk lerende ontwikkeling	14
4g. ...de sociaal-emotionele ontwikkeling en leren leren	15
4h. ...de fysieke ontwikkeling, zelfredzaamheid en belastbaarheid	16
Aspecten van de extra ondersteuning	18

Inleiding

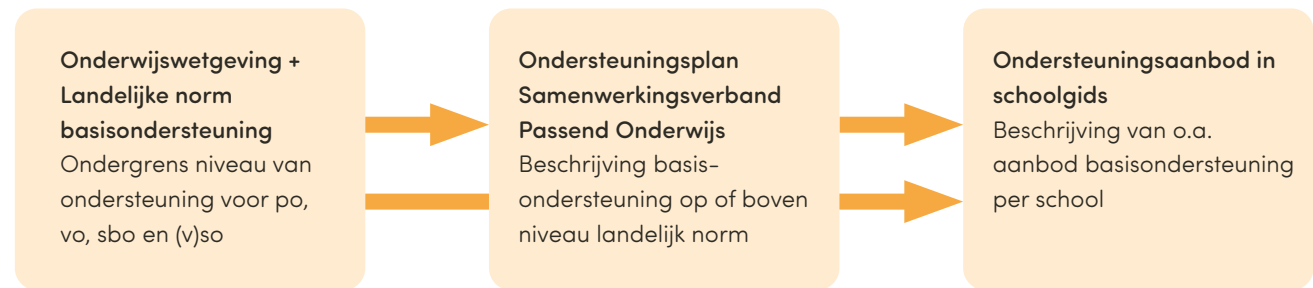
Alle scholen binnen het samenwerkingsverband PO Friesland (SWV PO Friesland) zijn wettelijk verplicht om met elkaar af te spreken welke vormen van ondersteuning en voorzieningen *iedere school* moet bieden en/of hebben. Dit ondersteuningsniveau dat minimaal van alle scholen binnen ons samenwerkingsverband wordt verwacht, noemen we de basisondersteuning. Elk deelnemend schoolbestuur is zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit, de uitvoering en de organisatie van de ondersteuning op de eigen scholen. Basisondersteuning wordt gefinancierd vanuit de reguliere Lumpsumbekostiging.

Doelstelling van dit handboek

Het handboek maakt duidelijk welke ondersteuning onder de basisondersteuning valt. Deze (concrete) beschrijving helpt ouders, scholen en ketenpartners om te weten 'wat' zij kunnen verwachten van alle scholen binnen het samenwerkingsverband. Op welke manier scholen de basisondersteuning concreet inrichten, het 'hoe', is aan de school en het schoolbestuur zelf.

Landelijke adviesnorm voor basisondersteuning

De landelijke norm basisondersteuning maakt duidelijk welke ondersteuning scholen in het primair en voortgezet onderwijs aan leerlingen ten minste moeten bieden. Deze norm is bedoeld om de basis op alle scholen in Nederland te versterken en gelijke kansen voor leerlingen te realiseren. Op dit moment betreft het nog een adviesnorm die na positieve besluitvorming in de Tweede en Eerste Kamer in de wet wordt vastgelegd.

Visuele weergave van hoe de landelijke norm voor basisondersteuning zich verhoudt tot het ondersteuningsplan en het ondersteuningsaanbod in de schoolgids.

Basisondersteuning in Friesland

Binnen ons samenwerkingsverband hanteren we een hogere norm voor basisondersteuning. Deze is in samenwerking met de schoolbesturen vastgesteld en sluit aan bij onze gezamenlijke ambitie voor inclusief en kwalitatief goed onderwijs voor alle leerlingen in Friesland.

Ambities samenwerkingsverband

Het SWV PO Friesland heeft met de aangesloten schoolbesturen de volgende doelen opgesteld:

- Leerlingen gaan vaker samen, dichtbij huis, naar school: inzetten op inclusiever onderwijs resulteert in hogere deelname in het regulier onderwijs.
- De samenwerking tussen het gespecialiseerd onderwijs en het reguliere basisonderwijs is versterkt. Er worden gezamenlijke afspraken gemaakt en beleid ontwikkeld met als doel om terugplaatsingen van leerlingen te realiseren.

- In 2030 voldoet 80% van de scholen in Friesland aan de norm van de basisondersteuning zoals beschreven in het handboek Basisondersteuning.

Voor wie en welke scholen geldt de basisondersteuning?

De basisondersteuning zoals beschreven in dit handboek geldt voor alle schoolvestigingen in Friesland voor primair onderwijs (regulier onderwijs en speciaal (basis)onderwijs), met uitzondering van particulier onderwijs. Er zijn scholen die onderwijs geven aan specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld binnen het gespecialiseerd onderwijs. Ook van hen wordt verwacht dat zij de basisondersteuning zoals beschreven in dit handboek bieden wanneer leerlingen dat nodig hebben. Vaak maakt wat in het regulier onderwijs wordt gezien als basisondersteuning al deel uit van het onderwijsaanbod binnen het gespecialiseerd onderwijs. Als er geen behoefte is

aan een bepaalde vorm van basisondersteuning bij leerlingen, hoeft deze niet direct geboden te worden. Deze basisondersteuning dient alsnog georganiseerd te worden op het moment dat deze ondersteuningsbehoefte zich voordoet. Bij een school aangemelde leerlingen die deze basisondersteuning nodig hebben, kunnen om deze reden dus niet geweigerd worden. Leerlingen kunnen ook niet doorverwezen worden naar een andere school omdat zij basisondersteuning nodig hebben.

Leeswijzer

Dit handboek beschrijft allereerst de aspecten van basisondersteuning, waarbij wordt ingegaan op basiskwaliteit en beleid. Vervolgens wordt de ondersteuningsstructuur voor de scholen van het SWV PO Friesland omschreven. Tot slot staat per thema de basisondersteuning en extra ondersteuning beschreven.

In het document worden de volgende afkortingen gehanteerd:

■ Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Friesland	SWV PO Friesland
■ Ontwikkelingsperspectiefplan	OPP
■ Perspectief op school	POS
■ Handelingsgericht werken	HGW
■ Ouders/verzorgers belast met het gezag	Ouders
■ Intern begeleider/kwaliteitscoördinator.....	IB-er
■ Centrum jeugd en gezin	CJG
■ Ernstige dyslexie.....	ED
■ Ernstige rekenwiskunde problemen en dyscalculie	ERWD
■ Onderwijsondersteuning zieke leerlingen	OZL

Aspecten van de basisondersteuning

We spreken af dat de volgende vier aspecten van de basisondersteuning op iedere school zichtbaar zijn:

1. Een voldoende score op de basiskwaliteit van de inspectie

Goede onderwijsondersteuning begint met kwalitatief goed ingericht onderwijs. Onder basiskwaliteit wordt verstaan: de mate waarin de scholen voldoen aan de minimale eisen die gesteld worden aan de kwaliteit van 1) het leerstofaanbod, 2) de onderwijstijd, 3) het pedagogisch-didactisch handelen van leerkrachten, 4) het schoolklimaat, 5) de leerlingenzorg en 6) de leerprestaties. Deze eisen gelden voor alle scholen en zijn terug te vinden in het onderzoekskader van de onderwijsinspectie.

- We spreken af dat elke school minimaal een voldoende scoort op de kwaliteitsgebieden uit het Onderzoekskader 2021 PO van de onderwijsinspectie of indien van toepassing uit het Onderzoekskader 2021 (V)SO van de onderwijsinspectie (bijgestelde versies 2025).

2. Het beleid voor de basisondersteuning is op orde

Om voor het schoolpersoneel en ouders duidelijk te maken wat we op elke school doen en waar we naar toe willen, zijn de volgende beleidsdocumenten aanwezig op iedere school:

2a. Ondersteuningsaanbod in de schoolgids

In de schoolgids staat de basisondersteuning en de extra ondersteuning beschreven die op elke vestiging van de school aanwezig is.

De medezeggenschapsraad van de school brengt, vóór definitieve vaststelling, advies uit over het ondersteuningsaanbod van de school. Voordat de schoolgids wordt vastgesteld, moet de school leerlingen in staat stellen hun mening te geven over zowel de basisondersteuningsvoorzieningen als het ondersteuningsaanbod van de school. Hoe de school dit doet is aan de school zelf. Het schoolbestuur verzamelt het vastgestelde ondersteuningsaanbod van de eigen scholen en stuurt die door naar het samenwerkingsverband.

2b. Protocollen

Iedere school beschikt over en maakt gebruik van onderstaande protocollen. Landelijk zijn van protocol 1 t/m 5 formats opgesteld die de scholen kunnen benutten bij de uitvoering. Via een klik op de link verschijnt nadere informatie. Aangezien (hoog) begaafdheid op dit moment een prominent thema is binnen het SWV PO Friesland, is dit protocol nader uitgewerkt in dit handboek.

Teamleden kennen de inhoud en kunnen de protocollen toepassen in de eigen onderwijspraktijk. De volgende protocollen zijn op elke school zichtbaar:

- 1 Protocol leesproblemen en dyslexie
- 2 Protocol ernstige reken-wiskundeproblemen
- 3 Protocol medische handelingen

- 4 Protocol sociaal veiligheid dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen
- 5 Protocol meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
- 6 Protocol (hoog)begaafdheid
De school heeft beleid voor (hoog)begaafden met afspraken over:
 - Visie en missie van de school op meer- en hoogbegaafdheid.
 - Intakeprocedure gericht op onderkenning van alle kinderen met een potentiële ontwikkelingsvoorsprong, specifiek bij (aangemelde) peuters/kleuters.
 - Wijze van structurele vroegtijdige signalering van educatieve behoeften van (hoog)begaafde leerlingen
 - Instrumenten of methodieken t.b.v. de signalering van educatieve behoeften.
 - Beschrijving ondersteuning (meta)cognitieve, sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling.
 - Beschrijving leerstof gebonden aanpak: differentiëren (bijv. compacten, verrijken en versnellen).
 - Doorgaande leerlijnen voor elke (hoog) begaafde leerling (kerndoelen en referentieniveaus).
 - Borgen van contacten met peers.
 - Eigenaarschap en communicatie tussen school/ ouders/leerling en andere betrokkenen die een rol spelen in het onderwijs aan de leerling (educatief partnerschap).
 - Borgen van HB-kennis binnen eigen organisatie.

3. Ondersteuningsstructuur

Een goede ondersteuningsstructuur op school richt zich op vroegtijdig en preventief signaleren van ondersteuningsvragen, zodat tijdig en passend wordt ingespeeld op wat elke leerling nodig heeft om zich goed te kunnen ontwikkelen. Dat vraagt om een handelingsgerichte basishouding in het team en om pedagogisch partnerschap met ouders en belangrijke ketenpartners als de jeugdhulpverlening, jeugdgezondheidszorg en het speciaal (basis) onderwijs.

Een aantal elementen van de ondersteuningsstructuur komt reeds voor in het waarderingskader van de inspectie onder kwaliteitsgebied 'OP6 Samenwerking'. Omdat de ondersteuningsstructuur randvoorwaardelijk is voor het bieden van goede ondersteuning, werken we een aantal elementen gedetailleerder uit binnen de basisondersteuning.

3a. Zeven principes van handelingsgericht werken (inclusief samenwerking met ouders en ketenpartners)

De principes van handelingsgericht werken (HGW) staan in ons samenwerkingsverband centraal. Afgesproken is dat alle scholen die bij het SWV PO Friesland zijn aangesloten handelingsgericht werken. Handelingsgericht werken stelt de school in staat onderwijs goed af te stemmen op de onderwijsbehoeften en onderwijsomgeving van de leerling. In deze doelgerichte, systematische, cyclische en transparante manier van werken ligt de focus op wat er in welke situatie goed gaat. Deze positieve aspecten bieden perspectief: dat wat goed gaat, wordt verder uitgebreid. Dat gebeurt in samenwerking met de leerling, de ouders en zo nodig met specialisten.

De zeven uitgangspunten van handelingsgericht werken zijn als volgt:

- 1 De werkwijze is doelgericht;
- 2 Het gaat om de wisselwerking en afstemming;
- 3 Onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal;
- 4 Leerkrachten maken het verschil, ouders doen er evenzeer toe;
- 5 Positieve aspecten van leerlingen, leerkrachten en ouders zijn van groot belang;
- 6 Schoolteams, leerlingen, ouders en ondersteuners werken constructief samen;
- 7 De werkwijze is systematisch en transparant (planmatig).

We spreken het volgende af:

- Iedere school werkt volgens de principes van HGW.
- Het schoolteam heeft kennis van HGW en past dit toe bij het handelen. De school faciliteert teamleden hun handelingsgerichte vaardigheden te ontwikkelen.
- Overleggen met ouders en specialisten in en buiten de school zijn ook naar deze principes voorbereid, uitgevoerd en geëvalueerd.
- Teamleden reflecteren op hun eigen rol en het effect van hun handelen op de behoeften van de leerling. Directies/intern begeleiders maken dit onderdeel van hun gesprekken met het personeel.
- Alle bij het onderwijs betrokken professionals werken samen met ouders. Ze betrekken hen als ervaringsdeskundigen en partner bij de analyse van de situatie en het bedenken en uitvoeren van de aanpak. Ouders zijn in principe altijd aanwezig bij voor hen belangrijke besprekingen over hun kind.
- Alle bij het onderwijs betrokken professionals werken samen met de leerling. Ze betrekken hen waar mogelijk bij de analyse, formuleren samen doelen en benutten de ideeën en oplossingen van leerlingen.

3b. Hoorrecht leerling

Leerlingen hebben het recht op het geven van hun mening over beslissingen die hen aangaan (hoorrecht). In het onderwijs betekent dit dat leerlingen – ongeacht hun leeftijd – actief worden betrokken bij gesprekken over hun ontwikkeling, ondersteuning en onderwijsroute. Door de stem van de leerling structureel een plek te geven in het onderwijsproces, wordt niet alleen voldaan aan wettelijke verplichtingen, maar wordt ook het pedagogisch-didactisch handelen versterkt.

3c. Doorgaande lijn (voorschool-po-vo)

- Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling na aanmelding.
- Binnen zes weken, met maximale uitloop tot tien weken, na aanmelding arrangeert de school, in samenspraak met ouders, een passend aanbod voor de leerling.
- Elke leerkracht draagt zorg voor een goede overdracht naar de leerkracht van het volgende leerjaar.
- Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht naar een andere school. Ouders en leerling worden betrokken bij de beschrijving van de onderwijsbehoeften en de overstap. De mening van de ouders en leerling doet ertoe!
- Elke school werkt nauw samen met andere scholen in de wijk of gemeente. Mogelijkheden tot overplaatsing van leerlingen naar een andere reguliere basisschool, of het volgen van een dagdeel/-en onderwijs op een andere school,

indien het aanbod op de school in de buurt passender is, worden onderzocht. Ook hierbij worden ouders en leerling nauw betrokken.

- Elke school benut expertise uit het speciaal (basis) onderwijs. Dit kan onder andere zijn om te sparren of voor observatie wanneer nodig.

3d. Inzet ondersteuningsmiddelen

Iedere school zet de ondersteuningsmiddelen die door het samenwerkingsverband zijn toegewezen, gericht in op activiteiten die passen bij het beleid van het samenwerkingsverband.

3e. Integraal arrangeren – samenwerken met partners

Wanneer er een combinatie van onderwijs en zorg nodig is, wordt er integraal gearrangeerd. Dit betekent dat het sociale team benaderd wordt om mee te denken in casuïstiek op basis van consultatie en advies. Het kan ook zijn dat een leerling al in beeld is bij het wijk- en gebiedsteam en de school de betrokken medewerker betreft bij het proces. Gezamenlijk wordt er een plan gemaakt en uitgevoerd (gearrangeerd). Onderstaand schema kan helpend zijn bij de uitvoering.

3f. Monitoring effect aangeboden basis- en extra ondersteuning

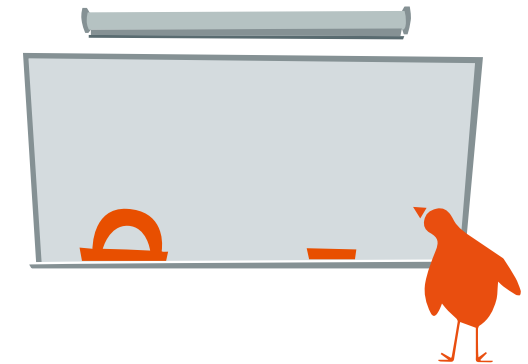
Elke school monitort het effect van de aangeboden basis- en extra ondersteuning. Dit wordt gebruikt voor het kwaliteitsbeleid van het samenwerkingsverband, waarbij jaarlijks met de samenwerkende scholen en schoolbesturen met behulp van Perspectief op school (POS) in beeld wordt gebracht welke ondersteuning wordt ingezet door scholen en voor welke ondersteuningsvragen nog geen aanbod voorhanden is.

Ondersteuningsaanbod: op maat vanaf de eerste schooldag

4a. Ondersteuning ter bevordering van de ontwikkeling van *alle leerlingen*

- Na mondelinge of schriftelijke aanmelding door ouders brengt de school binnen zes weken de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert een passend aanbod. Bij uitzondering, en mét onderbouwing, is uitloop tot maximaal tien weken na aanmelding mogelijk. Vakantieperioden tellen mee in deze aantallen.
- Leerkrachten bieden structureel didactische differentiatie (instructie, feedback, oefening) vanaf groep 1 op minstens drie niveaus.
- De school beschikt over lesmateriaal dat aansluit bij differentiatie in de lesstof.
- De lessen zijn effectief, aansprekend, doelmatig en interactief.
- In elke bouw is een bewuste aanpak ten aanzien van de differentiatie in dagrooster, lesdoel, taak (dag en/of week) en instructie.
- De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens twee keer per jaar, de ontwikkeling van de leerling aan de hand van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod. Op maat-toetsen, passend bij de leerling, wordt ingezet en hiaten worden gesignaleerd.
- De school hanteert een preventieve en schoolbrede aanpak van schoolverzuim met aandacht en waardering voor schoolaanwezigheid. Bij schoolaanwezigheid gaat het over de onderwijsdeelname en onderwijstijd van alle leerlingen. De aanpak is gericht op alle leerlingen en het zo vroeg mogelijk signaleren.
- Voor een leerling die extra ondersteuning nodig heeft, stelt de school, in samenspraak met ouders en de leerling, een ontwikkelperspectiefplan op (OPP). Het OPP wordt minstens tweemaal per jaar met de ouders en de leerling geëvalueerd en bijgesteld.
- De school schakelt indien nodig externe en aan onderwijs gerelateerde specialisten in.
- De school kan (in de school of erbuiten) beschikken over een aparte ruimte voor begeleiding van individuele of kleine groepen leerlingen. Desgewenst maakt de school hierbij afspraken met andere scholen in de buurt of het schoolbestuur.

4b. Ondersteuning ter bevordering van de *spraak- taalontwikkeling*

Beschikbare expertise:

- Leerkrachten beschikken over actuele kennis van taalverwerving, taalontwikkeling en taalstimulerend didactisch handelen.
- Leerkrachten zijn in staat om signalen van spraak-taalproblemen vroegtijdig te signaleren. De school is in staat om tijdig en adequaat (met behulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- Elke school is in staat om een goede analyse te maken op basis van observaties, toetsgegevens en het leerlingvolgsysteem (uitgesplitst op de verschillende domeinen van taal).
- Elke school is in staat, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, ouders te verwijzen naar een spraaktaalspecialist en/of een logopedist.

Beschikbaar aanbod:

- De school biedt een rijke taalomgeving die aansluit bij de belevingswereld van leerlingen.
- De school biedt georganiseerde werkvormen waarbinnen leerlingen in interactie met anderen de spraak- en taalontwikkeling kunnen oefenen.
- De school werkt met effectieve en differentiërende methodieken.
- De school biedt uiterlijk in het jaar 2030 het vak Friese taal en cultuur op voldoende niveau aan.

Provincie Fryslân wil elk kind in Fryslân een kans bieden om over de Friese taal en cultuur te leren. Met project Taalplan Frysk 2030 wordt gewerkt aan een structurele plek van het vak Fries in het onderwijs. Uiterlijk in het jaar 2030 moet het vak Friese taal en cultuur op alle basisscholen¹ op voldoende niveau worden aangeboden. Elke school binnen het Friese taalgebied is verplicht om kerndoelen voor het Fries te behalen. Naar verwachting zullen de kerndoelen per 1 augustus 2026 van kracht worden. De kerndoelen zijn nu al te vinden op de website www.kurrikulum.frl. Het project Taalplan Frysk 2030 helpt scholen met begeleiding, scholing en materiaal om het niveau van het Fries onderwijs te verbeteren.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- De bekostiging en inrichting van een specifiek aanbod voor leerlingen die Nederlands als tweede taal verwerven (NT2) valt niet onder de basisondersteuning. NT2 leerlingen hebben de mogelijkheid om onderwijsaanbod op de taalscholen te volgen. Schoolbesturen werken samen met gemeenten om een dergelijk aanbod zo nabij mogelijk te organiseren.
- Logopedische ondersteuning ter bevordering van de taalontwikkeling valt onder het basisaanbod van de zorgverzekeraar.
- De ondersteuning van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) valt niet onder de basisondersteuning. Wanneer de ondersteuning binnen de school ontoereikend is bij een TOS, of wanneer er behoefte is aan aanvullende expertise, kan er een beroep worden gedaan op de expertise van cluster 2 (Kentalis).

¹. Scholen op de Waddeneilanden en scholen in de gemeente Weststellingwerf uitgezonderd.

4c. Ondersteuning ter bevordering van de lees- en spellingsontwikkeling

Beschikbare expertise:

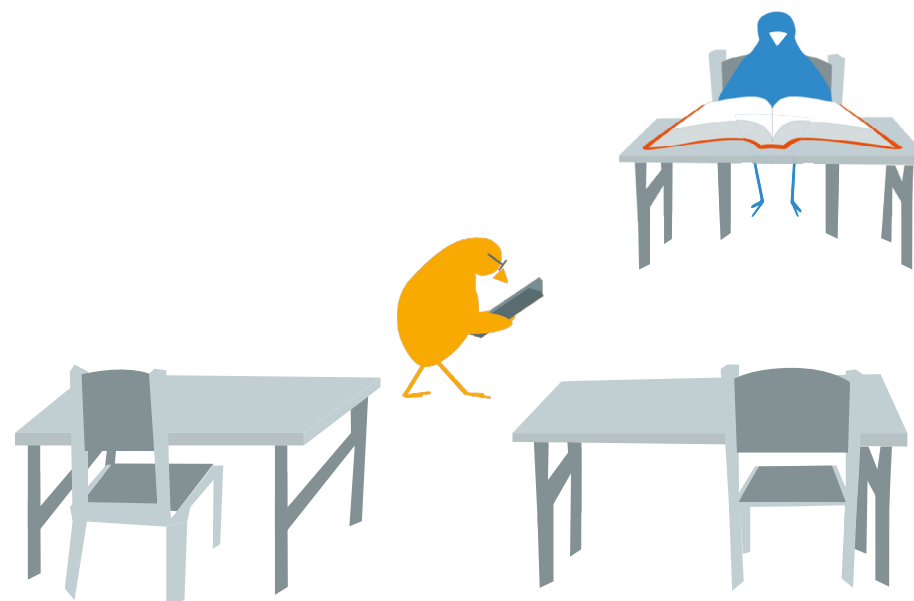
- Leerkrachten zijn in staat om lees- en spellingsproblemen, welke kenmerkend kunnen zijn voor dyslexie, te signaleren. De school is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- De school kan, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, een beroep doen op een taal/lees- of dyslexiespecialist (bv. een intern begeleider met deze specialisatie, remedial teacher of een externe specialist), die leerkrachten kan adviseren over ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen, spelling en dyslexie.
- De school is in staat ouders te verwijzen naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling (ondersteuningsniveau 4).

Beschikbaar aanbod:

- De school is in staat om leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen en spelling en dyslexie te ondersteunen op *zorgniveau 1* (goed lees- en spellingsonderwijs in de klas), *zorgniveau 2* (extra begeleiding in de klas) en *zorgniveau 3* (specifieke leerlinggerichte interventie) volgens de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie. Voor uitleg van de verschillende ondersteuningsniveaus, zie de afbeelding van Dyslexie Centraal op de volgende pagina.
- De school is in staat om een leerlingdossier op te bouwen dat bruikbaar is als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van Ernstige Dyslexie (ED).

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Diagnostiek en behandeling van Ernstige Dyslexie (ED). De ondersteuning hiervoor (niveau 4) wordt na diagnose ingezet door een specialistische zorgaanbieder en bekostigd door de gemeente.
- Specialistische dyslexiebehandeling door een particuliere organisatie voor leerlingen zonder de diagnose ED.

Ondersteuning bij lezen en spellen op school

Bij leerlingen met lees- en spellingproblemen is intensieve en passende begeleiding in het onderwijs nodig. Tijdens de begeleiding komt er zicht op het tempo waarin de vaardigheid van de leerling groeit en op de hardnekkigheid van eventuele problemen. Hierbij wordt ondersteuning geboden op verschillende niveaus. Om hiermee aan de slag te gaan zijn er verschillende handreikingen en andere documenten ontwikkeld en te vinden op www.dyslexiecentraal.nl

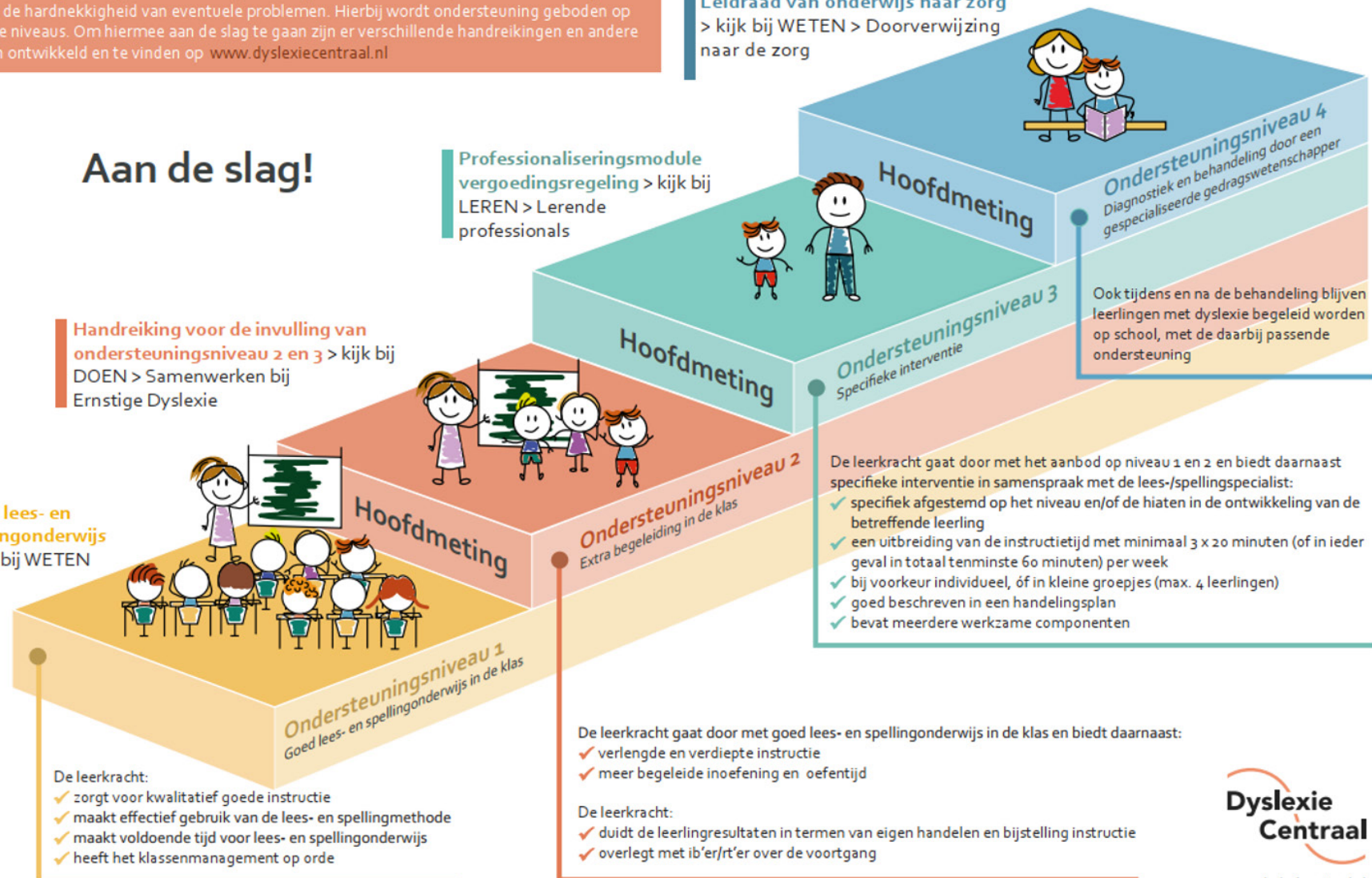
Leidraad van onderwijs naar zorg
> kijk bij WETEN > Doorverwijzing naar de zorg

Aan de slag!

Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2 en 3 > kijk bij DOEN > Samenwerken bij Ernstige Dyslexie

Goed lees- en spellingonderwijs
> kijk bij WETEN

Professionaliseringsmodule vergoedingsregeling > kijk bij LEREN > Lerende professionals

4d. Ondersteuning ter bevordering van de *rekenontwikkeling*

Beschikbare expertise:

- Leerkrachten zijn in staat om (ernstige) rekenwiskunde-problemen, welke mogelijk kenmerkend kunnen zijn voor dyscalculie, te signaleren. De school is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- Elke school kan, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, een beroep doen op een rekenspecialist (bv. een intern begeleider met deze specialisatie, remedial teacher of specialist van buitenaf), die leerkrachten kan adviseren over ondersteuningsbehoeften op het gebied van rekenen, wiskunde en dyscalculie.
- Elke school is in staat, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, ouders te verwijzen naar de juiste partijen voor een diagnose (ERWD-indicatie tot en met groep 5 of dyscalculieverklaring vanaf groep 6) en behandeling voor dyscalculie (ondersteuning *fase rood*).

Beschikbaar aanbod:

- Elke school is in staat om leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van rekenen, wiskunde en dyscalculie passende ondersteuning en begeleiding te bieden in *fase groen* (goed gedifferentieerd rekenonderwijs in de klas), *fase geel* (begeleiding van leerlingen met geringe rekenwiskunde problematiek op specifieke deelgebieden) en *fase oranje* (begeleiding ernstige

rekenwiskunde problematiek) volgens het Protocol Ernstige Reken-Wiskunde problemen en Dyscalculie (ERWD). De school beschikt over dit protocol en teamleden kennen de inhoud en passen het protocol toe in het werkveld. De bovengenoemde fases staan beschreven in onderstaande afbeelding:

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Het ondersteunen van leerlingen in *fase rood* van het protocol ERWD. Voor het ondersteunen van leerlingen in deze fase geldt dat een specialistisch (extern) behandelaar in overleg met de school komt tot een handelingsplan (als onderdeel van een OPP).

4e. Ondersteuning ter bevordering van de *(hoog)begaafde ontwikkeling*

Beschikbare expertise

Binnen ieder schoolteam is er kennis van:

- Perspectieven en visies op (hoog)begaafdheid en (hoog)begaafde leerlingen.
- Vroegtijdig stimulerend signaleren: herkennen en erkennen van leerpotentieel, onderwijsbehoeften en kansen in de leeromgeving
- Onderwijsbehoeften van leerlingen met een (mogelijke) ontwikkelingsvoorsprong en kenmerken van hoogbegaafdheid.
- Divergent differentiëren: inspelen op verschillen in leertempo, leervoorkeuren, leerpotentieel en interesses van leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid. Een combinatie van divergente vormen van differentiatie, waarbij leerlingen afwisselend samenwerken in homogene en heterogene groepen, kan zorgen voor optimale leermogelijkheden voor alle leerlingen.
- Bevorderen van leerhouding en metavaardigheden van (hoog)begaafde leerlingen zoals zelfregulatie en strategieën voor leren, denken en leven.
- Pedagogische sensitiviteit.
- De routekaart HB van het SWV PO Friesland.

Elke school is in staat om:

- In kaart te brengen, vast te leggen en te volgen welke leerstof een leerling al beheerst en welke doelen en vaardigheden nog niet. Doortoetsen kan zicht geven op het niveau waarop de leerling echt zit (methodetoetsen en methode onafhankelijke toetsen).

- Divergent te differentiëren (rekening te houden met verschillen in leertempo, leervoorkeuren, leerpotentieel en interesses).
- Te verrijken: uit te dagen middels complexe opdrachten, die beroep doen op het hogere-orde-denken. Verrijking wordt onderverdeeld in het verdiepen van de kernvakken en verbreden (uitbreiden) van de lesstof.
- Te compacten: overslaan van overbodige herhalings- en oefenstof
- Te kijken naar de mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een klas over te slaan (maar niet als enige interventie).
- Te werken aan de motivatie (zelfdeterminatietheorie) en metacognitie.

Beschikbaar aanbod:

- De school kan, eventueel in samenwerking met scholen in de wijk of het schoolbestuur, een beroep doen op een specialist hoogbegaafdheid. Deze specialist of coördinator hoogbegaafdheid ondersteunt het team bij het vroegtijdig signaleren en denkt mee over het vormgeven van het onderwijsaanbod. Ook heeft deze specialist kennis van de sociale kaart (jeugdhulpverleners met specialisme HB) en draagt bij aan de kwaliteitsontwikkeling van de onderwijsprofessionals en het aanbod.
- De school is in staat om op regelmatige basis, al dan niet op bestuursniveau, contactmomenten en samenwerkmomenten voor leerlingen met

kenmerken van hoogbegaafdheid te realiseren (peer contact). De school beschikt over methodieken en materialen ten behoeve van het werken met leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid gericht op de brede ontwikkeling (cognitief, metacognitief, sociaal, emotioneel en fysiek).

- De school is in staat om doorgaande (leer)lijnen te bieden en een structureel aanbod te faciliteren op didactisch, pedagogisch en organisatorisch gebied.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Onderwijs aan en begeleiding van leerlingen, die naast een (hoog)begaafde ontwikkeling tevens zeer intensieve ondersteuningsvragen hebben op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling en langdurige individuele ondersteuning nodig hebben.
- Voltijds hoogbegaafdheidsonderwijs.

4f. Ondersteuning ter bevordering van de *moeilijk lerende ontwikkeling*

Beschikbare expertise

Elke leerkracht heeft kennis van:

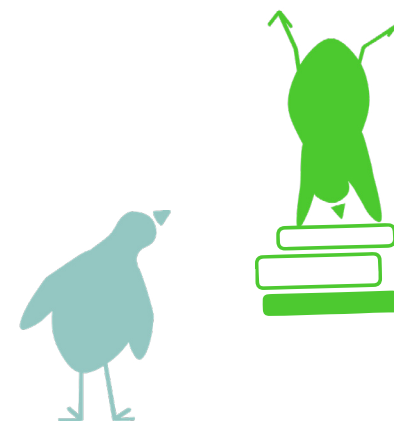
- Moeilijk lerende en beneden gemiddelde cognitieve ontwikkeling.
- Signaleren: herkennen en erkennen van moeilijk lerende leerlingen.
- Onderwijsbehoeften van deze leerlingen.
- Divergent differentiëren: inspelen op verschillen in leertempo, leervoorkeuren, leerpotentieel en interesses van leerlingen met moeilijk lerende cognitieve ontwikkeling. Een combinatie van divergente vormen van differentiatie, waarbij leerlingen afwisselend samenwerken in homogene en heterogene groepen, kan zorgen voor optimale leermogelijkheden voor alle leerlingen.
- Bevorderen van leerhouding, zelfvertrouwen en zelfredzaamheid van moeilijk lerende leerlingen.
- Vroegtijdig (vanaf groep 1) signalen van een moeilijk lerende en beneden gemiddelde cognitieve ontwikkeling en het bespreken hiervan met ouders. School is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- Gedifferentieerde instructie, afgestemd op de specifieke behoeften van deze leerlingen.
- Het opstellen van een eigen leerlijn voor een leerling samen met de IB-er en/of de orthopedagoog.
- De mogelijkheid om expertise aan te vragen bij het Steunpunt Onderwijs Noord.

Beschikbaar aanbod:

- De school kan ondersteuning inzetten bij leerachterstanden en hiaten in de leerontwikkeling.
- De school beschikt over remediërende methoden.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Onderwijs aan- en begeleiding van leerlingen die naast een moeilijk lerende cognitieve ontwikkeling tevens zeer intensieve ondersteuningsvragen hebben op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling.
- Onderwijs aan- en begeleiding van leerlingen met een zeer moeilijk lerende ontwikkeling. Wel spreken we af dat scholen dit met behulp van extra ondersteuning moeten kunnen realiseren. Scholen worden expliciet aangemoedigd om zich hierin te ontwikkelen, zodat dit in de nabije toekomst wél onderdeel van de basisondersteuning kan worden.

4g. Ondersteuning ter bevordering van de *sociaal-emotionele ontwikkeling en leren leren*

Beschikbare expertise:

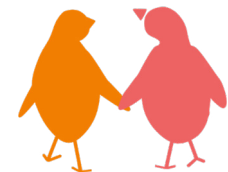
- Elke school biedt kwalitatief goed klassenmanagement in alle groepen.
- Elke school faciliteert collegiale consultatie om het handelen van de leerkracht te versterken.
- Leerkrachten realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving.
- Binnen de school is sprake van een warm pedagogisch klimaat om leerlingen met extra onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.
- Leerkrachten zijn bekend met de sociaal-emotionele ontwikkeling en de vaardigheden die je nodig hebt om te leren leren, herkennen en erkennen deze bij de leerling. Leerkrachten kunnen onderwijsaanpassingen doen om lichte ondersteuningsvragen structureel te beïnvloeden voor de ontwikkelingslijnen van het sociaal-emotioneel leren.
- De school kan een beroep doen op een gedragsspecialist die leerkrachten kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, sociaal-emotionele ontwikkeling en leren leren. Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/opleiding voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een schoolmaatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.
- Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen.

Beschikbaar aanbod:

- De school zet in op preventie van gedragsproblemen door het hanteren van heldere (gedrags)regels en voorbeeldgedrag van leerkrachten.
- De school maakt gebruik van een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem om de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen te volgen.
- De school maakt gebruik van een programma/aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.
- De school is in staat om leerlingen met lichte ondersteuningsbehoeften op het gebied van zowel internaliserend- als externaliserend gedrag, werkhoudingsproblemen en onderpresteren te begeleiden.
- De school is in staat om ondersteuning en begeleiding te bieden om het leren leren van leerlingen te bevorderen.
- De school zoekt samenwerking met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Complexe en/of meervoudige ondersteuningsvragen op het gebied van gedrag, 'leren leren' of de sociaal-emotionele ontwikkeling waarbij structurele, gespecialiseerde begeleiding nodig is.
- Het bieden van ondersteuning aan leerlingen met fors externaliserend gedrag (zoals agressie, oppositioneel gedrag) waardoor het onderwijsproces structureel verstoord wordt en/of de fysieke veiligheid van een leerling zelf of anderen in het geding komt.
- Langdurige afhankelijkheid van individuele ondersteuning, begeleiding of therapie.

4h. Ondersteuning ter bevordering van de *fysieke ontwikkeling, zelfredzaamheid en belastbaarheid*

Beschikbare expertise:

- Het organiseren van passende ondersteuning vindt altijd plaats in samenwerking met betrokken instanties als de gemeente, jeugdhulpaanbieders, zorgkantoor² en zorgverzekering.
- Elke school maakt, indien van toepassing, gebruik van het landelijk netwerk *Ziezon*. Een consulent onderwijsondersteuning zieke leerlingen (OZL) wordt betrokken voor advies over aanpassingen van het onderwijs, wanneer er sprake is van een chronisch zieke leerling of een leerling die in het ziekenhuis is opgenomen.
- Indien nodig vraagt de school expertise aan bij bijvoorbeeld het Steunpunt Onderwijs-Noord.

Beschikbaar aanbod:

- De school is in staat om te organiseren dat, met toestemming van ouders, de volgende medische handelingen die niet vragen om een BIG-registratie uitgevoerd kunnen worden: toedienen van orale medicatie (waaronder 'puffen'), geven van sondevoeding, toedienen van diabetesmedicatie en controle van glucosewaarden.

- De school is in staat om afspraken omtrent uitvoering van medische handelingen of het toedienen van medicijnen met expliciete toestemming van ouders vast te leggen in een overeenkomst of verklaring.
- Het beleid van de school wat betreft medische handelingen staat opgenomen in een protocol medisch handelen en medicijnvertrekking. Hierin staat tenminste:
 - Wat te doen als een leerling ziek wordt op school.
 - Wat te doen met het bewaren en toedienen van medicijnen.
 - Wat te doen met het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).
- De school is in staat om een langdurig zieke leerling op een alternatieve wijze te betrekken bij de dagelijkse didactische, pedagogische en sociale onderwijspraktijk (bv. met Klasgenoot/ KlasseContact). Het uitgangspunt hierbij is dat er voor de leerling ondanks de ziekte sprake blijft van een zo optimaal mogelijke doorgaande (leer)lijn op sociaal en onderwijskundig gebied.

Mogelijkheden voor de fysieke ruimte:

- Elke school beschikt over een afgesloten plek voor het bewaren van medicijnen en heeft afspraken gemaakt over het beheer hiervan.
- De school kan (in de school of erbuiten) beschikken over een aparte ruimte waar behandelingen (bv. logopedie) en medische handelingen (door eigen personeel of externen) kunnen worden uitgevoerd.
- De school is toegankelijk voor leerlingen met een lichamelijke of motorische beperking, waaronder tenminste wordt verstaan: rolstoeltoegankelijkheid van het gebouw, aanwezigheid van een (trap)lift en de aanwezigheid van aangepast sanitair³.

Randvoorwaarden:

- Leerkrachten kunnen (onder arbeidsrecht) nooit verplicht worden tot het uitvoeren van een medische handeling, ook al is het een afspraak binnen de basisondersteuning. Voor de bovenstaande afspraken met betrekking tot medische handelingen geldt dus altijd: ja, tenzij.

2. Een zorgkantoor is ervoor verantwoordelijk dat iedereen met een indicatie voor de Wet Langdurige zorg, de zorg krijgt die hij of zij nodig heeft.

3. De enige uitzondering op deze verplichting betreft situaties waarin het bestaande schoolgebouw dusdanige beperkingen kent in ruimte of constructie dat deze functionaliteiten simpelweg niet (veilig) te realiseren zijn.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Medische handelingen die vragen om een BIG-registratie (voorbehouden handelingen) vallen niet onder de basisondersteuning. Als de school in staat is een/enkele van deze handelingen uit te voeren (als een BIG-geregistreeerde professional een leerkracht hiertoe bekwaam acht), neemt zij dit op in het protocol medisch handelen. Uitvoeren van voorbehouden handelingen vereist altijd toestemming van de ouders.
- (Fysieke) aanpassingen voor leerlingen met een visuele (cluster 1) of auditieve/communicatieve beperking (cluster 2) vallen niet onder de basisondersteuning. Deze aanpassingen worden in principe gerealiseerd in samenspraak met (ambulant begeleiders) van cluster 1 (Visio) en cluster 2 (Kentalis).
- Leerlingen die niet zindelijk zijn. School gaat op tijd in gesprek met ouders over zindelijkheid en maakt hierover afspraken met ouders (bijvoorbeeld dat ze hun kind komen verschonen op school). Indien er een medische reden is waardoor de leerling nog niet zindelijk is, dan mag de school de leerling niet weigeren en zal de school samen met de ouders en betrokken (kinder)arts in gesprek gaan over mogelijkheden voor ondersteuning.

Aspecten van de extra ondersteuning

Soms heeft een leerling extra ondersteuning nodig. We spreken van extra ondersteuning als de basisondersteuning niet toereikend is. Om extra ondersteuning in te zetten zijn er middelen toegewezen aan de schoolbesturen. Ook is er ambulante hulp beschikbaar die ingezet kan worden. Het bepalen of een leerling in aanmerking komt voor extra ondersteuning in de eigen basisschool is een verantwoordelijkheid van het schoolbestuur. Deze weegt af of de benodigde ondersteuning past binnen het ondersteuningsaanbod van de school.

Ontwikkelingsperspectiefplan altijd opstellen bij inzet extra ondersteuning

Wanneer een leerling extra ondersteuning krijgt, wordt er voor de leerling een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld. Een OPP is in essentie een nuttig en noodzakelijk middel om planmatig, sturend en doelgericht te werken bij de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. De bedoeling is dat de school in samenwerking met de leerling en zijn of haar ouders en vanuit hoge verwachtingen een passend aanbod biedt en evalueert. Reguliere scholen hoeven geen OPP op te stellen voor ondersteuning die valt

onder de basisondersteuning. Er hoeft dus ook geen OPP verplicht opgesteld te worden voor leerlingen met bijvoorbeeld een eigen leerlijn indien dit onder de basisondersteuning valt. Het is wel wenselijk om dan alvast een OPP op te stellen.

Een beknopt en functioneel OPP bevat:

- Een overzicht van recente en relevante bevorderende en belemmerende factoren van de leerling, de onderwijsleersituatie en de thuissituatie die van invloed zijn op het onderwijs van de leerling.
- Een onderbouwd uitstroomprofiel. Het uitstroomprofiel beschrijft ten minste het te verwachten uitstroomniveau aan het eind van de basisschool. Door de bevorderende en belemmerende factoren te analyseren, onderbouw je het uitstroomperspectief en de korte termijn doelen van de leerling en diens leraren en ouders. Het beeld dat de wisselwerking tussen bevorderende en belemmerende kind-gebonden factoren en omgevingsfactoren beschrijft, wordt ook wel samenvattend of integratief beeld genoemd. Wanneer er sprake is van complexe, op elkaar inwerkende factoren is meedenken van een orthopedagoog/psycholoog noodzakelijk. Bij voorkeur wordt er een actueel integratief beeld geschreven bij de start van een OPP.
- Het handelingsdeel met daarin een omschrijving van de extra begeleiding die is afgestemd op de na te streven doelen, de daarbij passende interventies en de onderwijsbehoeften van de leerling. Hierin worden ook de afspraken binnen de school en met

de ouders, leerling en externe begeleiders vermeld: wie doet wat, waarom, wanneer en hoe?

Altijd overleg met ouders en leerling en instemming door ouders op handelingsdeel OPP

Ouders en de leerling worden vroegtijdig en actief betrokken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het OPP. Met ouders is op overeenstemmingsgericht overleg gevoerd, waarbij ouders ingestemd hebben met het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief.

De school evalueert minimaal jaarlijks met de ouders en de leerling het OPP, waarbij minimaal twee keer per schooljaar als wenselijk wordt geacht.

Ontwikkelingsperspectiefplan, dat valt onder de extra ondersteuning, altijd registreren bij ROD

Het OPP van de leerling is gemaakt conform de geldende wet- en regelgeving. Elke school is verplicht om de begin- en einddatum van het OPP te registreren in het Register Onderwijsdeelnemers (ROD voorheen BRON). Zie voor meer informatie op de website van de Inspectie van Onderwijs.

